

Strategische toekomst- verkenningen Dordrecht

Een verslag van de eerste Dordtse Dialoog die plaatsvond in het kader van 'De Toekomst van Dordrecht. Dordtse Dialogen'.

INKO

PEN

GEBIEDS

ONTWIKK

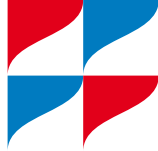
ELING

ENER

GIE

MOBIL

ITEIT

Eerste Dordtse Dialoog over duurzaamheid

Toekomstplannen raken in een stroomversnelling

Het is donderdagavond 19 maart 2009, 19.00 uur. Langzaam maar zeker druppelen de eerste bezoekers binnen in Grand Café Bellissimo aan de Leerparkpromenade. Er is geen weg meer terug. De eerste in een reeks van acht Dordtse Dialogen begint over een half uur. Van nervositeit bij de organisatoren is weinig te merken. Of zij zijn meesters in het verbergen ervan. Spanning is er wel. Er is van alles uitgedacht en veel voorbereid, maar een dialoog laat zich niet altijd regisseren. En ervaringen met Dordtenaren in een dergelijke opzet zijn er niet.

Marcel Bullinga, de trendwatcher die deze avond een hoofdrol speelt, is bezig met de laatste beeld- en soundcheck voor zijn presentatie. Een pessimist ziet het al voor zich, de lamp van de beamer begeeft het, door de stroomstoot draait de harde schijf na een onheilspellend geluid vast. Bullinga behoort gelukkig tot de optimisten, zijn vingers glijden over het toetsenbord voor de laatste instellingen. Natuurlijk werkt de beamer, natuurlijk draait de harde schijf in het notebook trouw zijn rondjes. Zo'n 110

mensen, grotendeels afkomstig van Dordtse bedrijven of organisaties, hebben gehoor gegeven aan de uitnodiging. Zij hebben een plek gevonden aan de tafeltjes, aan de bar en in de gezellige eethoekjes en zijn allemaal keurig voorzien van een informatiemap in de Dordtse strijdkleuren. Tijd voor de opening door burgemeester Ronald Bandell.

Heden en verleden

Hoe moeilijk kijken naar de toekomst is, geeft Bandell treffend weer door 30 jaar terug te kijken. “In 1979 komt premier Margaret Thatcher aan de macht, komt Ayatollah Khomeini terug in Iran en introduceert Sony de walkman”, aldus Bandell. Oftewel, wie had in 1979 kunnen bedenken dat Amerika in 2009 kiest voor president Obama, Oost-Europa is verwesterd en internetten op een mobieltje de normaalste zaak van de wereld is. “Het is belangrijk voor iedereen en zeker voor Dordrecht om tijdig gesteld te staan voor de toekomst. We kiezen bewust níet voor een toekomstvisie, maar voor een open gesprek met elkaar over de toekomst van de stad.”

Een klankbordgroep met vertegenwoordigers uit alle geledingen heeft in het voortraject al de nodige adviezen gegeven. De burgervader geeft nog aan dat het Dordtse dialogen zijn. Dordrecht met zijn eigen geschiedenis en eigen toekomst, waarbij die typisch Dordtse geschiedenis belangrijk is voor de toekomst. Het ontbreekt Bandell zoals gewoonlijk niet aan Dordtse nuchterheid als hij zegt: “Ik heb niet de illusie dat we vanavond de wereld met elkaar veranderen. En op geitenwollen sokken verhalen zitten we al helemaal niet te wachten. Wel kijken we graag samen met u naar kansen voor de stad op het gebied van duurzaamheid als basis voor het sluiten van ketens.”

Trends

Trendwatcher Marcel Bullinga gaat van start. En hoe. Razendsnel trekt Bullinga de bezoekers de toekomst in om ze op onverwachte momenten weer in het heden terug te werpen. Het eerste plaatje verschijnt uit de perfect werkende beamer. We staan in Rotterdam in 2030. De Olympische Spelen van 2028 zijn achter de rug. We zien een foto van een winnaar van de spelen, het is een Dordts kind... Een plaatje van een modern interieur, inclusief LCD-televisie, blijkt onderdeel uit te maken van een tentoonstelling in een museum dat terugkijkt op hoe mensen leefden en werkten in 2009. Snel schakelt hij weer naar

de toekomst: Overlastgevende hangsenioren, hoog oplopende kosten voor de zorg, China en India zijn grootmachten van het kaliber Verenigde Staten en verkeerstechnisch staan we vast. Zo, het beeld is geschetst.

Transformatie in de Javastraat

Qua duurzaamheid staat Nederland in 2009 op de 55ste plaats in het landenlijstje. “Dat gaat veranderen, we moeten gaan excelleren”, roept Bullinga. Hij doet dat aan de hand van drie getallen: 0, 2 en 6-. Hij weet de aandacht vast te houden, het tempo is hoog. Niemand uit het publiek komt op het idee om even te praten over de werkdag of een familiegebeurtenis. Daar is geen tijd voor. We worden nu echt de duurzaamheid ingetrokken. Bullinga raast verder. Het getal nul staat voor nul-ellende-producten. o-emmissie, o-afval, o-gif, o-olie, o-energieverbruik. De natuur wordt gekopieerd om alles om ons heen schoner te maken. o-transport ook, het gesleep met producten en halfabrikaten over de wereld is afgelopen, we gaan terug naar lokale productie van alles, ook van energie. Resultaat is zelfvoorzienende gebouwen, computers die niet alleen huizen ontwerpen maar ook zelf huizen bouwen, bestaande woningen worden getransformeerd tot zelfstandige eenheden. Weer haalt Marcel Bullinga ons terug naar 2009.

foto: Fokko van der Straaten

Met een foto van een traditionele woonkamer van een woning in de Javastraat lijkt de transformatie naar een energieopwekkende bruisende woon- en werkomgeving gewoonweg onmogelijk. Bullinga trekt zich er niets van aan en ziet in het huis in de Javastraat een kopieermachine die niet alleen kopieert maar ook materialiseert. Het apparaat print een autoband die onder de auto kan, een schoen die je aan kunt trekken of een wasmachine waarmee je kunt wassen. Het begint voor een enkeling nu te veel te worden voor het bevattingsvermogen. De gedachten dwalen even af naar Star Trek. Werd captain Kirk ook niet gedematerialiseerd om elders weer in enkele seconden opgebouwd te worden? Tja, dat is wel hetzelfde principe. Er is absoluut geen tijd voor die afdwalende gedachte; Marcel is allang bij het getal twee. “We leven steeds meer in twee werelden tegelijk. De grenzen vervagen tussen kantoor en huis, tussen ziekenhuis en hotel, tussen school en fabriek. Een plaatje verschijnt op het scherm. Betonblokken? Fout, het zijn elementen die CO₂ opvangen... Die 6-, daar zijn we gelukkig vlug klaar mee. Die staat voor middelmatigheid en daar hebben we in de toekomst helemaal niets aan.

Wat is in en wat is uit in de toekomst?

Even tijd om die indrukken te laten indalen?
Welnee! Spectaculaire geluidseffecten luiden

een beeldenstorm in. Op het scherm weliswaar. Eerst maar eens bepalen wat uit is: benzinstation, bakstenen, CO₂, de elfstedentocht. En wat in is: een terp (handig met hoog water), vrouwen (zijn communicatief en kunnen beter samenwerken) en Don Quichot wegens zijn strijdvaardigheid. De trein is zelfs sexy geworden. Er zijn ook dingen die blijven; het eigen huis, koeien (omdat het zo'n leuk gezicht is) en Zwarte Piet als symbool van de hang naar rituelen. Tal van plaatjes schieten over het scherm, het publiek doet ijverig mee. We zijn van alles kwijt dat uit is; sleutels, flitspalen, postkantoren, ze zijn weg. Het gemeentehuis overleeft de beeldenstorm van de toekomst nog net. Een foto van een fietstunnel. Het is de Kiltunnel die wordt voorzien van LED-verlichting. Bespaart 100.000 kWh. Toekomst? Nee, we zijn weer in 2009.

Interviews over duurzaamheid

Marcel Bullinga zet de Dordtse Dialogen voort in de vorm van interviews. De geïnterviewden zijn van tevoren gevraagd een voorwerp mee te nemen. Als eerste is het de beurt aan Marc van Tussenbroek, bestuurslid van Energie op Maat. Een prachtig project waarbij, in samenwerking met leerlingen elektrotechniek van het Da Vinci College, bijstandsgerechtigden worden opgeleid tot energieconsulent en werkervaring kunnen opdoen in deze tijdelijke functie. Zij geven vervolgens weer nuttige adviezen aan mensen met een minimuminkomen om energie en daarmee ook geld te besparen. Van Tussenbroek had niet één voorwerp, maar het complete Energie op Maat pakket meegenomen, met LED- en spaarlampen, tochtstrips, radiatorfolie enz. “Dit is het begin van iets moois, het eerste zaadje dat wordt geplant om de toekomst duurzaam te maken. We willen het project uitbreiden naar Drechtsteden en Zuid-Holland Zuid”, aldus van Tussenbroek. Hij merkt daarbij op dat het project slaagt door dicht bij de grond te blijven.

De tweede man, Wim van Lieshout, directeur van HVC (HuisVuilCentrale), nam ook al meerdere voorwerpen mee. Een foto van de Tesla, een volledig elektrische sportauto van Amerikaanse makelij. Dit is geen luchtfiets of ander ongemakkelijk milieuvriendelijk voertuig, maar een

begerenswaardige sportauto die in productie is en aangeschaft kan worden. Het vereist een flinke eenmalige investering, maar daarna is het een kwestie van spotgoedkoop ‘tanken’ aan het stopcontact. “Hij trekt in 4 seconden op van 0 naar 100, dat is geen afzien meer. We moeten niet kijken op een calvinistische manier”, is het devies van Van Lieshout. Hij vervolgt: “We zetten bij HVC alles om in energie. Alle straatverlichting in Dordrecht brandt bijvoorbeeld vanaf 1 januari 2010 op Dordts afval.” Verder verwijst hij door middel van een meegenomen voetbal naar AZ in Alkmaar. Ook daar heeft HVC een vestiging. De restwarmte wordt gebruikt voor het veld in het stadion van de Alkmaarse ploeg waardoor het gras er groeit als op geen enkel ander voetbalveld. Als laatste voorwerp heeft hij een steen bij zich; “het stenen tijdperk was niet voorbij omdat de stenen op waren”, merkt Van Lieshout op, in een oproep om geen afwachtende houding aan te nemen. Hij richt zich op de samenleving en sluit zijn eigen bedrijf daar niet bij uit; “HVC moet dezelfde nieuwkomersgeest krijgen als in Duitsland heerst; daar wordt 28% van de energie al op duurzame wijze geproduceerd.”

De laatste geïnterviewde is wethouder Dion van Steensel, hij heeft als voorwerp het boekje ‘Trends’ meegenomen. Deze uitgave van het Onderzoekcentrum Drechtsteden geeft een overzicht van trends die voor

Dordrecht in de toekomst van belang zijn. Iedere bezoeker kreeg het waardevolle boekwerkje trouwens mee aan het einde van de avond. Van Steensel: “Ik zie een belangrijke rol voor de gemeente weggelegd in het scheppen van kansen om het energieverbruik terug te brengen en te vergroenen.” Uit eigen ervaring laat hij weten dat isolatie van het wethouderlijk huis een bedrag van € 2.500,- aan investering kost. Een bedrag dat na drie jaar is terugverdiend waarna het winst oplevert. Het meest revolutionaire idee van Van Steensel is om als gemeente zelf groene energie te gaan leveren. “Mensen kunnen zich bij ons melden, misschien kunnen we er een rol in spelen. Geld verdienen en een beter Dordrecht bereiken. Het spreekt me aan als we op ons eiland autonoom kunnen zijn in groene energie.” Tot slot meldt hij, in antwoord op een vraag van Marcel op welke ranglijst Dordrecht hoog staat: “Dordt is in staat dingen op te pakken. Er heerst hier genoeg ondernemersgeest om samen duurzaamheid te bewerkstelligen.”

Aarzeling

De klok loopt richting het samenstellen van vijf werkgroepen die elk op hun gebied gaan proberen verbanden te leggen, met oplossingen te komen en vooral met elkaar in dialoog te raken. Eerlijk is eerlijk, dit is het enige punt van de avond waarop sprake is

van een aarzeling. Dit was het moment waarop aanwezigen hun activiteiten en wensen kenbaar konden maken, maar dat kwam er niet uit. Een gevalletje Dordtse terughoudendheid? Het is niet te wijten aan Marcel Bullinga die onverdroten aan de slag gaat met het ronselen van werkgroepsleden. Onduidelijkheid omtrent de indeling van de werkgroepen veroorzaakt enig geroezemoes. “Een leermoment”, zo noemt de organisatie het achteraf. Aan de andere kant mag gesteld worden dat, als dit op een dergelijke intensieve avond het enige aarzelmoment is, menig toneelspeler, cabaretier of rockband jaloers kan zijn.

Workshops en koffiedates

Tijdens de workshops verandert de aarzeling in vijf oplevingen. De deelnemers aan de workshops Duurzaam inkopen, Duurzame energieopwekking, Duurzame energiebesparing, Duurzame mobiliteit en Duurzame gebiedsontwikkeling vertonen een ongebreidel enthousiasme. De bij elkaar gebrachte leden maken een groot aantal zogeheten ‘koffiedates’. Het wil zeggen dat er door de deelnemers verder gesproken gaat worden over een concreet vervolg. Er zijn genoeg voorbeelden: Arriva, de gemeente Dordrecht en Amega die gaan praten over het verbinden van mobiliteit door een combinatie van openbaar vervoer en de inzet van deeltijd-auto's.

Een lerares die belooft dat zij 8% energiebesparing gaat bewerkstelligen, in samenwerking met Weizigt Natuur- en Milieucentrum waar leerlingen zelf kunnen ervaren wat de mogelijkheden zijn. En ondersteund door een ingenieursbureau dat bezig is met de herbouw van de stadsboerderij. Plannen om bij Wielwijk de A16 te overkappen, de ambitie om met drie basisscholen de meest duurzame school van Nederland neer te zetten, Stichting Hollandse Biesbosch komt in contact met Eneco en Eco Shape over een verdere ontwikkeling van het elektrisch varen. En komen er door de koffiedates tussen HVC, DuPont en Kilwind B.V. straks windmolens op het terrein van HVC? Dat de stoom van HVC door DuPont gebruikt wordt, zodat eerstgenoemde dat niet zelf hoeft op te wekken, zit er alvast dik in. En dat Stadsbeheer, het Da Vinci College en de Kringloopwinkel streven naar een gezamenlijke inkoopcombinatie om duurzaamheid op een hoger plan te brengen ook.

Afsluiting

Wethouder Dion van Steensel sluit de avond af door te zeggen dat er grote stappen gemaakt zijn op weg naar terugdringen van het energieverbruik en de vergroening van energie. Over zijn idee over de opzet van een eigen Dordts energiebedrijf heeft hij veel vragen gehad van geïnteresseerden. Zijn eerdere bewering dat de gemeente

Dordrecht verder niet meer nodig zou zijn in het proces, moeten we maar weer snel vergeten. De verschillende partners hebben deze avond juist aangegeven dat die gemeente wel degelijk nodig is om te faciliteren, reguleren, stimuleren en organiseren. Dat komt overeen met het doel van de avond. Dat je elkaar nodig hebt om gesteld te staan voor de toekomst, waarbij iedereen zijn eigen rol heeft. De toekomstplannen zijn door deze eerste Dordtse Dialoog in een stroomversnelling terechtgekomen. En ook dat was de bedoeling!

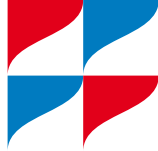

Workshop 3

Duurzaam energiegebruik

TREKKEN

Workshops tijdens de eerste Dordtse Dialoog

De vijf workshops, gehouden tijdens de eerste Dordtse Dialoog op 19 maart, hebben veel resultaat opgeleverd. Aan iedere workshop nam een gemengd gezelschap deel. In deze samenvatting worden de ideeën uit de workshops kernachtig weergegeven. Ook staan per workshop de eerste resultaten vermeld.

Workshop 1: Duurzaam Inkopen

Onderwerp: Mogelijkheden onderzoeken om tot duurzame inkoop te komen en inventariseren van wensen en ambities uit het bedrijfsleven.

Ideeën: Milieu en duurzaamheid is nu populair, om te voorkomen dat het een voorbijgaande trend is, is constant in het onderwerp investeren een must. Ook van de gemeente wordt dit verwacht. De duurzaamheid van het onderwerp duurzaamheid kan vergroot worden door het op de agenda van het onderwijs te zetten; kinderen vanaf de basisschool bewust maken van dit onderwerp. Wachten op de vraag naar duurzame producten is niet voldoende.

De gemeente kan als drukmiddel voorwaarden voor duurzame inkoop stimuleren. Voorlichting om inzicht te geven in duurzaamheid en duurzaam inkopen en lef vertonen door middel van reclame, prijsvragen en ludieke acties zal dit stimuleren. Ook hier wordt van de gemeente gevraagd op te treden als initiator, o.a. door implementatie binnen het wijkbeleid.

Duurzaam inkopen kan worden bewerkstelligd via vrijblijvende positieve bewustwording en via regelgeving (verbieden gloeilamp bijvoorbeeld). Dordrecht zou zich ook bewust kunnen profileren als duurzame gemeente. In deze groep gaan stemmen op dat het te beperkt is om alleen naar de gemeente te kijken, innovaties zullen ook vanuit het bedrijfsleven moeten komen.

Resultaat: In de toekomst bij elkaar blijven komen om kennis te delen. Opnieuw&Co en Da Vinci College ontmoeten elkaar op een koffiedate, waarbij de mogelijkheden worden bekeken om tot een inkoopcombinatie te komen gebaseerd op een duurzaam inkoopprotocol. Ook is het idee om een relatie te leggen tussen de fair trade werkgroep en het Da Vinci College.

Workshop 2 Duurzame energieopwekking

Onderwerp: Bruggen open, tunnels dicht. Oftewel Dordrecht als autonome energie-opwekker. Het percentage duurzaam opgewekte energie bedraagt slechts 3%. Dat kan beter.

Ideeën: Effectiever gebruikmaken van biomassa (vergisten of vergassen) en aardwarmte benutten, op wijkniveau huishoudens en bedrijven aan elkaar koppelen, gebruik van water om af te koelen of juist verwarmen, gebruikmaken van getijden en stroming (Biesbosch!) In deze groep een pleidooi voor kleinschalige energieopwekking, bijvoorbeeld per huizenblok. Voorstel: ga morgen al aan de slag in Stadswerven. In de toekomst moeten we wel duurzaam zijn, daarom nu alvast de bal laten rollen. Bal rolt al in Leerpark (warmteopslag) en op de sportboulevard (warmtegebruik voor zwembad). Door het aanleggen van een pijpleiding kan de door HVC opgewekte stoom gebruikt worden door Dupont, dit verlaagt de CO₂-uitstoot. Voor een echte doorbraak is durf en kapitaal nodig. Van de gemeente wordt een faciliterende en leidende rol verwacht. Opslaan van warmte in ondergrondse opslag is al in ontwikkeling zoals bijvoorbeeld opslag in heipalen van een gebouw. DuPont streeft naar transporteren over water en staat open voor elk idee om energie te besparen of op te wekken.

Resultaat: Bedrijven HVC, Kilwind B.V. en DuPont zien het zitten om elkaar rond het thema duurzame energieopwekking en duurzaamheid in het algemeen in de volgende twee jaar enkele keren te treffen.

Workshop 3 Duurzame Energiebesparing

Onderwerp: Mogelijkheden verkennen om tot duurzaam energieverbruik en energiebesparing te komen binnen huishoudens en het MKB.

Ideeën: Toepassen spaarlampen en LED-verlichting, sensoren op werk én thuis (licht automatisch aan-uit), maatschappelijk verantwoord ondernemen, toepassen van Het Nieuwe Rijden, vloer- en wandverwarming, zuinige pompen voor verwarming, toepassing zonnecellen, windenergie in Dordtse Kil. Netwerk heeft een project om de vullingsgraad van containers te meten. Dan gerichte routes plannen om alleen volle containers te legen;

bespaart transport. Hoge investeringen is belemmering. Energie op Maat; consultants werken met loonkostensubsidie i.s.m. met leerlingen Da Vinci College om te adviseren over energiebesparende maatregelen. Van Pelt heeft energieverbruik in delicatessenwinkel omlaag gebracht. Levert goed imago op. Risico is dat bespaarde geld in huishoudens slecht besteed wordt, bijvoorbeeld weer aan apparaten.

Resultaat: Partijen dagen elkaar uit energie te besparen. O.a. lerares maatschappijleer die met leerlingen weddenschap aangaat om 8 % energie te besparen in samenspraak met Weizigt Natuur- en Milieucentrum en ondersteund door een ingenieursbureau.

Workshop 4 Duurzame Mobiliteit

Onderwerp: Vraagstukken over mobiliteitsmanagement; duurzame brandstof, duurzame voertuigen, duurzaam mobiliteitsgedrag.

Ideeën: Arriva voorziet actieve rol van busonderneming bij beantwoorden hogere milieueisen, innovatie zoals bio & aardgas en slimmer omgaan met het netwerk. AA Rental en AA Lease zetten in op verhuur en lease van auto's met energielabel A en B, verder plannen op komst voor invoering deeltijdauto. Er bestaat een grote interesse in auto's van de toekomst en parkeren in transferium aan de rand van de stad. Besef bij autoleveranciers dat de branche vervuilend is en daar vanaf wil. Door de crisis zie je al verschuiving naar minder dure en minder belastende auto's. Daarbij is aan de conventionele auto nog veel te verbeteren. Onderscheid maken tussen verkeer en vervoer. De verplaatsing moet extra kwaliteit krijgen bijvoorbeeld door samen te reizen of door te vergaderen tijdens het reizen. Problemen als files verminderen door het werkpatroon te veranderen: eerst e-mailen en dan naar het werk. Werkgevers zouden het goede voorbeeld kunnen stellen. Het moet schoner, minder en zuiniger.

Resultaat: Het project deeltijdauto's levert een bijdrage door effectiever gebruik van de auto, dit verbinden aan bijvoorbeeld de fiets en de bus. Koffiedate: Amega, gemeente Dordrecht en Arriva.

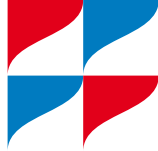

Workshop 5 Duurzame gebiedsontwikkeling

Onderwerp: Over nut en noodzaak van duurzame gebiedsontwikkeling en haalbaarheid ervan in de toekomst.

Ideeën: A16 overkappen, prestatienormen bij woningbouw, bewoners betrekken bij gebiedsontwikkeling, groen op daken, water in de wijk, transformatie gebouwen. Voorbeelden als Wielwijk en Crabbehof geven aan wat er gebeurt als er niet duurzaam is gebouwd; woningen moeten binnen 50 jaar weer gesloopt worden. Ook voor de Biesbosch is duurzame gebiedsontwikkeling een voorwaarde om te blijven bestaan. De overheid kan stimuleren door lange termijn investeringen te doen. Regels vanuit de overheid zijn niet noodzakelijk, de wil van bedrijven is van belang. Duurzaamheid zien als een financiering aan de voorkant, die steeds slimmer en handiger wordt ingepast zodat het zelfs voordeliger kan zijn. Verder inspelen op trends en ideeën; bijvoorbeeld duidelijk bij UFM-project waarin Dordrecht een voortrekkersrol vervult met nieuwe vormen van inpassing van water. Een ander Dordts project: Wielwijk fietst. Er worden fietspaden aangelegd en de fiets krijgt een belangrijke plaats in de gemeenschap; duurzaam, sociaal en veilig. Alle leeftijdsgroepen moeten zich kunnen identificeren met de ideeën; een voorbeeldproject kan stimulerend werken.

Resultaat: Ambitie van drie basisscholen om de meest duurzame school van Nederland neer te zetten, bij elkaar brengen van functies zoals in het Leerpark waar restwarmte wordt gebruikt. Eneco en Ecoshape en Stichting Hollandse Biesbosch hebben een koffiedate, o.a. over doorontwikkeling elektrisch varen.

Wethouder Dion van Steensel

Beleidsmedewerker energie
Roosmarijn Sweers

Strategische verkenningen

met wethouder Dion van Steensel
en beleidsmedewerker energie Roosmarijn Sweers

Wat is de belangrijkste boodschap uit de dialoog over duurzaamheid?

Dion van Steensel: “Dat de slogan: ‘Zelfvoorzienend in duurzame energie’ leidraad wordt voor het Dordtse energiebeleid de komende jaren”

Bestaat er in Dordrecht voldoende motivatie om duurzame maatregelen door te voeren?

Dion van Steensel: “We moeten er voor zorgen dat we de wereld, dus ook ons eiland, doorgeven aan de volgende generatie zonder dat deze verarmd is. In Dordrecht is dat nog wat vanzelfsprekender. We hebben hier nog meer te maken met de gevolgen van klimaatverandering dan elders. Natuurlijk zijn de dijken verhoogd, maar bij een extreme waterstand staan wij hier als eerst onder water. In zoverre is de aandacht voor duurzaamheid zelfs puur eigenbelang. Bovendien zullen energiezuinige gebouwen en duurzame producten als de energieprijzen stijgen een concurrentievoordeel opleveren”

Dan komt natuurlijk de vraag hoe dat te realiseren is.

Roosmarijn Sweers: “Momenteel laten we de kansen en mogelijkheden op korte, middellange en lange termijn onderzoeken. Op basis daarvan bepalen we het nieuwe energiebeleid en uitvoeringsprogramma. Gebaseerd op productie en eventueel levering van groene energie en niet te vergeten in combinatie met besparing, want dat blijft. Er zitten veel aspecten in die je ook in de dialoog naar voren hebt zien komen. Zo is in de toekomst de balans belangrijk: als je veel energie wilt gebruiken heb je ook veel duurzame opwekking nodig. De energiemeter in je huis staat dan op nul of minus; deze huizen worden steeds meer gebouwd. Met zonnepanelen, geothermische of windenergie, als het maar energieneutraal is.”

Hoe kun je als gemeente invloed uitoefenen op energiebesparing?

Dion van Steensel: “Als eerste beperkten we ons eigen energieverbruik van onze gebouwen, openbare verlichting en pompen en gemalen.

Energiekwaliteit is een belangrijk onderdeel van de vergunningverlening en handhaving bij bedrijven en bij nieuwbouw. Inwoners krijgen energiebesparingsadviezen op maat. Wij maken afspraken met de woningcorporaties over energiebesparing in de huurwoningen. Wij stimuleren marktpartijen om initiatieven te nemen. We stellen momenteel ons energiebeleid voor de komende 4 jaar op.”

Is het tijd om burgers en bedrijven te verplichten om energie te besparen c.q. op te wekken?

Dion van Steensel: “Verwacht van mij niet dat ik zal zeggen dat wij dat gaan verplichten. Ik voel veel meer voor verleiden. Als wij als gemeente Dordrecht groene stroom kunnen aanbieden tegen een lagere prijs, dan zullen de inwoners zich niet verplicht voelen, maar uit gezond verstand de keuze maken om die groene stroom af te nemen.”

En het pleidooi uit de dialoog voor voorlichting in het onderwijs en in het algemeen?

Dion van Steensel: Voorlichting is belangrijk. We zullen onze inwoners laten weten welke ervaringen worden opgedaan. Het blijkt dat voor de nieuwe generatie het onderwerp vanzelfsprekender is dan voor de huidige generatie. Kijk ik naar mijn kinderen; de een doet de lamp uit omdat ‘dat beter is voor

de ijsbeer.’ En de ander vindt de fairtrade chocopasta eigenlijk veel lekkerder dan de ‘gewone’. De argumenten en motivatie kunnen per persoon en organisatie wisselen. De meesten moeten wij verleiden met niets anders dan praktische voordelen. Ik ben geen voorstander van de geitenwollen sokken gedachte. Het moet wel reëel zijn. Niet alleen iets doen omdat het beter is in het algemeen belang, maar er eenvoudig voor kiezen omdat het lekkerder is, van hogere kwaliteit of op lange termijn goedkoper. Daar gaat het om.”

Zit de oplossing in het gebruikmaken van nieuwe technieken?

Roosmarijn Sweers: “Er zijn nu zo veel technische ontwikkelingen aan de gang. Wat gisteren niet mogelijk was is vandaag mogelijk, wat vandaag niet mogelijk is, is morgen mogelijk. Het is als laaghangend fruit. Telkens is er weer een nieuwe tak waarvan geplukt kan worden. Die technologische ontwikkeling maakt ook dat we grondstoffen steeds beter kunnen hergebruiken. Tot nu toe is het downcycling, van plastic producten maken we een minder soort plastic, of van papier een mindere kwaliteit papier. Er komen steeds meer producten op de markt die zodanig ontworpen zijn dat de grondstoffen in zuivere vorm herbruikbaar zijn.”

Zet het zoden aan de dijk, de alternatieve vormen van energie?

Roosmarijn Sweers: Op kortere termijn kan uit de restwarmte van HVC in Dordrecht de verwarming van 6.000 huizen plaatsvinden.

Op langere termijn is er een potentieel van de restwarmte van zes grote bedrijven in de Drechtsteden als warmtebron voor 60.000 huizen beschikbaar. Vier windmolens op het Eiland van Dordrecht kunnen 10 procent van het stroomverbruik van de Dordtenaren leveren. Op meerdere plekken wordt warmte/koudeopslag in de bodem in combinatie met warmtepompen toegepast. Er kan biogas worden gewonnen uit het zuiveringsslib en van de stortlocatie. De mogelijkheden en kostprijs voor decentrale energieopwekking zullen sterk gaan verbeteren.”

Een koffiedate ontstond tijdens de dialoog tussen Amega, Arriva en de gemeente over vervoer.

Dion van Steensel: “Het ging om de combinatie van openbaar vervoer en de inzet van deeltijdauto’s. Ik juich dat van harte toe. Alles wat dat oplevert is meegenomen en kan leiden tot minder uitstoot. Toch zal ik geen oproep doen aan de burgers om in de toekomst de auto te laten staan. Als we kunnen bereiken dat auto’s op duurzame energie rijden waardoor je er minder last van hebt -en het is ook nog eens goedkoper- hoeft je geen beroep te doen op iemand om in te

leveren op mobiliteit. Hetzelfde geldt voor isoleren. Ik ben bezig om mijn huis te laten isoleren. Als dat goed wordt uitgevoerd is de investering er binnen een paar jaar uit en is het rationeel om zo iets te laten uitvoeren.”

In de dialoog werd gepleit voor een verbod op de gloeilamp.

Dion van Steensel: “Daar ben ik voor. Ik kwam laatst in een bouwmarkt waarin echt compleet foute informatie werd gegeven over spaarlampen en LEDlampen. Het gebruik hiervan is gewoon veel beter voor de toekomst. Net als hybride-auto’s, ook al is dat maar een tussenstap.”

Wat kan de gemeente Dordrecht nu concreet doen?

Dion van Steensel: “Naast de hierboven beschreven brede aanpak, kan de gemeente een gemeentelijk energiebedrijf oprichten dat energiebesparing en duurzame energie voor haar inwoners en bedrijven aantrekkelijk maakt door inkoopvoordelen aan te bieden. Dit energiebedrijf zou ook zelf duurzame energie kunnen opwekken.

Op het moment dat Dordrecht een energieleverancier wordt, dus al of niet als intermediair, dan is de eerste stap de energie te leveren aan maatschappelijke organisaties zoals woningcorporaties, scholen, politie, brandweer en ziekenhuis.

De volgende stap is levering aan burgers en bedrijven voor wie afname van Dordtse energie een voordeel oplevert. Wij doen de aanbestedingen, wij kunnen het regelen. Zie het als een kaartenbak, als wij een groot potentieel aan klanten hebben, zijn wij een grote partij in aanbesteding en kunnen voordelige tarieven eisen. Ja, in zoverre ligt er voor ons een grote rol weggelegd.”

En dat is het voordeel voor Dordrecht?

Roosmarijn Sweers: “Energiebesparing en duurzame energie geven stabiliteit aan de toekomst. Daardoor ben je ook minder kwetsbaar, door als gemeente een rol te spelen in de energievoorziening, zowel door produceren, als handelspartner en als bespaarder, kun je in de toekomst stabiliteit bieden ten opzichte van de huidige situatie. Fossiele brandstoffen zijn kwetsbaar voor tijdelijke schaarse, uitputting, geopolitiek en speculatie. Waarom zou je veel geld uitgeven in instabiele landen aan fossiele brandstoffen die je eenmalig opstookt, als je ook in eigen land kan investeren in energiebesparing en duurzame energie.”

Demografische
Trends

Eco
Tre

Dordrecht, juni 2009

Oplage: 450 exemplaren

Vormgeving: Impuls
Publiciteit, Alblasterdam

voor meer informatie:

www.dordrecht.nl/toekomst

Gemeente Dordrecht

Spuiboulevard 300

Postbus 8

3300 AA Dordrecht

078 639 89 89

www.dordrecht.nl

DORDRECHT

